

BENĞİ

Dünya Yörük-Türkmen Araştırmaları Dergisi

BENĞİ World Journal of Yörük-Türkmen Studies

ISSN: 2717-6584

Kapsayıcı Eğitimde Toplum, Okul Ve Aile İşbirliği Fırsatları

Community, School and Family Cooperation Opportunities in Inclusive Education

DOI: 10.58646/bengi.1199940

Sevda Tagiyeva *

Özet

Ülkemizde eğitim reformlarının son dönemde uygulanması, eğitimin devlet politikasının öncelikli alanlarından biri olduğunun kanıtıdır. Eğitim alanındaki yeniliklerden biri de özel eğitime muhtaç çocukların eğitiminin düzenlenmesi, kapsayıcı eğitimin sağlanmasıdır.

Kapsayıcı eğitimi, engelli çocukların akranlarıyla aynı okulda ve aynı sınıfta okumalarını sağlar.

Kapsayıcı eğitimin özelliklerinden biri işbirliğidir. İşbirliği, kapsayıcı eğitimde ebeveynler ve toplum arasındaki ilişkiyi ifade eder.

Anahtar Kelimeler: kapsayıcı, kapsayıcı eğitim, işbirliği, engelli çocuklar, öğretmen profesyonelliği, ebeveyn bakımı, okul ve aile işbirliği.

---

* Sorumlu Yazar/Corresponding author: Doç.Dr., Bakü Kızlar Üniversitesi, sevdasultanbdu@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7703-0943.

Atıf/Citation: Tagiyeva, S. (2023). Kapsayıcı Eğitimde Toplum, Okul Ve Aile İşbirliği Fırsatları. *BENĞİ Dünya Yörük-Türkmen Araştırmaları Dergisi*. 2023 (1), 82-92.

Abstract

The recent implementation of educational reforms in our country is proof that education is one of the priority areas of state policy. One of the innovations in the field of education is the organization of education of children with special needs and the provision of inclusive education.

Inclusive education allows children with disabilities to study in the same school, in the same class, with their peers.

One of the features of inclusive education is cooperation. Collaboration refers to the relationship between parents and the community in inclusive education.

Keywords: inclusion, inclusive education, cooperation, children with disabilities, teacher professionalism, parental care, school and family cooperation.

Giriş

Azerbaycan'ın dünya toplumuyla hızlı entegrasyonunun temel nedeni, artan sosyo-ekonomik gelişimi, bilimsel ve teknik potansiyelidir.

Ülkemizin sürdürülebilir sosyo-ekonomik kalkınma stratejisinin bir sonucu olarak, eğitimin temel önceliklerinden biri olduğunu düşünen Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in eğitim sistemi için belirlediği görevler doğrultusunda Milli Eğitim Bakanlığı çeşitli alanlarda kabul gören programları uygulamaktadır. Bu programlar; eğitim içeriğinin güncellenmesi, yeni programlar, ders kitapları ve öğretim yardımcılarının hazırlanması, eğitim yönetiminin geliştirilmesi, materyal, teknik ve öğretim temellerinin güçlendirilmesi, öğretim sürecinde bilgi teknolojilerinin kullanılması, personel sağlanması, ön eğitim organizasyonunun yenilenmesi, teknik mesleki eğitimin iyileştirilmesi, özel eğitime muhtaç çocukların eğitiminin özel bakım organizasyonu, kapsayıcı eğitim sağlanması, yetenekli çocuk ve gençlerin yaratıcı potansiyelinin geliştirilmesi ve diğer alanları kapsar.

Yukarıda bahsedilen ulusal öneme sahip programlardan biri de kapsayıcı eğitimidir. Bu eğitimin geliştirilmesinin önemi ve gerekliliği, Sayın Cumhurbaşkanımızın 2 Şubat 2022 tarihinde Bakü'de düzenlenen “Azerbaycan Gençlik Günü'nün 25. Yıldönümü Forumu”nda yaptığı konuşmada bir kez daha kanıtlanmıştır. Sayın Cumhurbaşkanımız şunları kaydetti... “Yardıma ihtiyacı olanlara her zaman yardım etmek insanlarımızın harika bir özelliğidir. Devlet elbette üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmeli ve tüm engellilere ilgi göstermeli ve gösterecek de. Görevler verildi ve bu yönde daha ileri adımlar atılacak. onları (engelli insanları) aktif iş ve hayata çekmek için harika geleneklerimiz var. Artık devletin imkanları genişliyor ve bu amaçlara ayrılan devlet bütçesi de her yıl artmaktadır. Bu her zaman ilgi odağı olacak.” (Aliyev, 2020: 1)

Evet, devletimizin ilgisiyle biz artık toplumumuzda “bedensel engelli” kelimesinin yerine “fiziksel sınırlama” kelimesini kullanıyoruz ve o gençleri toplumda gördüğümüzde fiziksel sınırlamanın zahiri görünümü ile bitmediğine tanık oluyoruz.

İnsan Hakları Sözleşmesine göre devletler, eğitim hakkının her çocuk için geçerli olduğu bir eğitim sistemi kurmalıdır. Azerbaycan Cumhuriyeti 1992 yılında İnsan Hakları Sözleşmesini imzalamış ve ülkemizde yaşayan her çocuğun eğitim hakkını korumayı taahhüt etmiştir. Bahsettiğimiz kapsayıcı eğitimin geliştirilmesi, dünyanın birçok ülkesinin eğitim politikasının temel önceliği olarak eğitim sistemini uluslararası ilke ve standartlara uyarlamayı amaçlamaktadır.

Modern araştırmacılar, kapsayıcı yönünde mükemmel mevzuata sahip ülkeler arasında Kanada, Kıbrıs, İsveç, Norveç, İspanya, ABD ve Büyük Britanya'nın gösterilebileceğini belirtir. Ancak mevzuatın mükemmel olması bu eğitimin desteklendiği ve uygulandığı anlamına gelmemektedir. Gözlemler, mükemmel mevzuatın yeterli olmadığını göstermektedir. Örnek olarak, Almanya'nın bu yönde mükemmel bir mevzuatı olduğunu gösterebiliriz, ancak zihinsel bozukluğu olan çocukların çoğu özel okullara devam etmektedir.

Şu anda Azerbaycan'da yaklaşık 12.000'i eğitime kayıtlı olan yaklaşık 60.000 engelli çocuk var: 1.105'i özel okullarda, 2.664'ü özel yatılı okullarda, 7.750'si evde ve toplam 268'i okullarda eğitim almaktadır. Ebeveynler geri kalanın eğitimi ile ilgilenmiyor. Eğitimle ilgilenenlerin çoğu özel yatılı okullarda eğitim görmektedir. Böyle bir eğitim, çocuğun dikkatini kusuruna odaklar.

Sizlerle eğitimin 4 yapısını paylaşmak istiyorum. Bunlardan biri kapsayıcı eğitimidir. Bunu anlamak için önce bu yöndeki diğer eğitim biçimlerine bakalım. Bunları bilmeden kapsayıcı eğitimin ne olduğunu anlamak zor:

1. Özel Eğitim

Fiziksel engelli çocuklar, ihtiyaçlarını karşılayan ayrı bir ortamda eğitim görmektedir. Diğer engelleri olmayan akranlarından izole edilirler. Bunlar: özel eğitim kurumları, engelli çocuklar için dernekler, özel yetenekli çocuklar için okullar vb. ait edebiliriz.

2. İntegratif Eğitim

Engelli çocuklar (bundan sonra SİM olarak anılacaktır) akranlarıyla aynı okullarda eğitim görür, ancak çevre, okul kültürü ve pedagojik süreç değişmeden kalır. Bu sınırlar, o çocukların öğrenme ve iletişim becerilerinin gelişimini engellemektedir. İntegratif eğitimi kapsayıcı eğitime doğru bir adım olarak görmek doğru değildir. Bazen bunlar karıştırılır. Birçok ülkede bedensel engelli çocuklar, engelli olmayan çocuklarla aynı okullarda eğitim görmelerine rağmen, onlar için uygun koşullar tam olarak sağlanmamaktadır. Bu doğrultuda bir okul kültürüne sahip olmak önemlidir. İntegratif eğitimde okul kültürü iletişim, davranış ve bilgi üzerine kurulu olsa da bu sadece belirli bir öğrenci grubuna yöneliktir. İntegratif eğitimi sırasında SİM çocukları diğerlerinden izole edilir, değer

verilmez ve sosyal ilişkiler kuramazlar. Ancak okul kültürü, herkes için uygun koşullar yaratılarak sosyal adaleti temel almalıdır.

3. Evde Eğitim

Çocuklar doğrudan veya dolaylı olarak eğitimi reddederler. Ülkemizde çocuklarının okula uygun olmadığını düşünen ve evde eğitimi tercih eden çok sayıda aile bulunmaktadır.

4. Kapsayıcı Eğitim.

Tüm öğrenciler yetenekleri, sağlık yetenekleri veya sınırlılıkları ne olursa olsun, kendi akranları ile aynı okulda, aynı sınıfta, aynı öğretmen tarafından eğitim görür, sosyal ilişkiler kurmaya ve iyi bir eğitim almalarına olanak sağlar. Kapsayıcı eğitim herkesin hakkıdır ve temel özelliği çeşitliliğin herkes tarafında kabul edilmesidir.

Dolayısıyla kapsayıcı eğitim, çocukların okul öncesi, ortaöğretim ve özel gereksinimleri de olan diğer eğitim kurumlarında eğitim sürecini ifade eder. Kapsayıcı eğitim çocuklara karşı her türlü ayrımcılığı önler. Çeşitli nörolojik ve zihinsel hastalıkları olan kişilere, genel olarak SİM'e mükemmel çalışma ve başarıya ulaşma fırsatı verir. Temel görevi sağlık imkanları kısıtlı olan kişilerin mesleki eğitimlerinde sınır tanımayan bir ortam yaratmaktır.

Okulun sadece insanın bilgi edindiği bir yer değil, aynı zamanda hem entelektüel, hem psikolojik hem de sosyal olarak şekillendiği bir eğitim merkezi olduğunu biliyoruz.

Ne yazık ki, bilgi, beceri ve alışkanlıklar edinme, kişinin sosyal önemini teyit etme, toplumda belirli bir pozisyon alma arzusu herkes için bir gerçeklik haline gelmiyor. Aralarında SİM çocuklar da var. Kapsayıcılık, bu çocuklar için belirli fırsatların açılması anlamına gelir. Kapsayıcılık, yalnızca özel eğitime muhtaç çocukların hedeflerine ulaşmasına yardımcı olmakla kalmaz, aynı zamanda farklı kültür, yaşam tarzı, din, dil ve ırktan çocukları da kapsar. Bu tür çocukların bilgi aktarımı yöntemlerinde çeşitli değişikliklere ve seçeneklere ihtiyacı vardır. Kapsayıcı bir yaklaşım, öğrencilerin farklı eğitim ihtiyaçlarını anlamayı ve toplumu eğitim sürecine dahil ederek bu ihtiyaçlara uygun hizmetler sunmayı ve eğitimde ayrımcılığı ortadan kaldırmayı gerektirir.

Kapsayıcı, engelli çocukların özgüvenlerini artırmanın yanı sıra onları diğer çocuklarla birlikte eğitmek için teşvik edici bir girişimdir.

Kapsayıcı eğitim, öğrencilerin yeteneklerini geliştirmeyi, teşvik edici kaynakları kullanmayı, öğrencilerin eşit haklarını sağlamayı, kolektifin tüm çalışmalarına katılımlarını amaçlamalıdır.

Kapsayıcı eğitimin özellikleri şunlardır:

- **Yöneticilik.** SİM çocukları, güçlü yönetim olan eğitim kurumlarında daha başarılı ve değerlidir. Bu tür eğitim kurumlarında engellilik fiziksel bir kusur olarak değil, insanların saç ve göz rengine benzer bir farklılık olarak algılanmaktadır.

- **Bölüm.** SİM çocukları göreceli yüzdeye bölünmelidir. Engellilik kategorilere ayrılmamalıdır. Toplumda hasta insanlar bir araya toplanıp hareket etmezler. Sınıf bu toplumun bir parçası olduğu için bedensel engelli çocuklar bir arada gruplandırılmazlar. Sınıfta bedensel engelli bir veya iki çocuğun olması yeterlidir. Bu tür çocukların olduğu sınıflarda farklı pedagojik stratejiler kullanılmalıdır. Bu kapsayıcı eğitimde oldukça etkili bir yöntemdir.

- **Destek uzmanları.** Çocuklar için SİM desteği, destek uzmanlarından ziyade öğretmenlerden gelmelidir. Araştırmalar, çocuklarla çalışan destek uzmanlarının çocukların geride kalmasına ve öğretmenlerle iletişim kurmalarına engel olduğunu göstermektedir. Destek uzmanları çocukların etkinliklerinde önemli yere sahiptir, rolü yadsınamaz. Ancak çocuklar, öğrenme sürecinde kendilerine yardımcı olacak uzmanlara güvenmemelidir. Destek uzmanları, epilepsili, belirli davranış bozuklukları olan engelliler için, çevrelerine ve kendilerine zarar vermemek için zamanında müdahale edebilmeleri için önemlidir.

- **Zaman planlaması.** Tüm öğretmenlerin, SİM'li çocuklara uygun desteği sağlayabilmeleri için zamanlarını doğru planlamaları önemlidir.

- **Algısal yeteneklerin tespiti.** Her sağlıklı çocuğun bilişsel yeteneğinin kanıtına ihtiyaç olmadığı gibi, kapsayıcı eğitimde de olmamalıdır. Engel türü, anlama zorluğu ne olursa olsun, SİM'li her öğrencinin kapsayıcı bir eğitim alma hakkı vardır.

- **Arkadaşlık.** Sağlıklı çocuklar ve özel eğitime muhtaç çocuklar yan yana oturmalı ve birbirlerine destek olmalıdır. Bunun için grup çalışması düzenlenmelidir. Bu tür çocuklar grup çalışmasına dikkatli bir şekilde dahil edilmelidir. Müfredat süreci, sınıfta parlamaları için zevk alabilecekleri ve eğlenebilecekleri bilgi ve becerilere yönelik eğitimi içermelidir.

- **İşbirliği.** İşbirliği, kapsayıcı eğitimde öğretmenler, ebeveynler ve toplum arasındaki ilişkiyi ifade eder.

Gerçek ve anlamlı kapsayıcı eğitimin uygulanması için işbirliği esastır. Meslektaşlarımızla işbirliği yaparak eğitimi daha kapsayıcı hale getirmenin yollarını öğreneceğiz. Burada “meslektaşlar” terimi, yalnızca öğretmenler, uzmanlar ve uzman yazdımcıları için değil, aynı zamanda ebeveynler ve halk için de mümkün olan en geniş biçimde kullanılmaktadır. Birlikte çalıştığımız bu insanların her birinin çocukların hayatında farklı bir rolü var.

İşbirliği, aynı amaca ulaşmak için birlikte çalışan iki veya daha fazla taraftır. Etkili işbirliği, tarafların benzer hedeflere ulaşma çabasıdır. İşbirliği, bilgi ve deneyim alışverişidir. Birlikte yaratmayı sağlamak ve yeni etkili eğitim programları geliştirmek için işbirliği kullanılmalıdır.

Öğretmenler genellikle öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamada büyük zorluklarla karşılaşır. Etkili kapsayıcıyı oluşturmak için okuldaki öğretmen ve velilerin işbirliği, öğrenme stratejilerinin birleştirilmesini sağlar. Çocuklara iyi bir eğitim vermek için öğretmenler ve ebeveynler birlikte çalışmalıdır. Birçok farklı görüş ve inanç, öğretmen ve veli arasındaki ilişkinin kopmasına neden olabilir. Bazı ülkelerde yapılan araştırmalar, öğretmen-veli işbirliğinin öğretmenler için çok önemli olduğunu göstermektedir. Eğitimi etkili ve ilgi çekici hale getirmek için velilere danışmak, ortak çaba sarf etmek ve bilgi alışverişinde bulunmak gerekir. Daha etkili bir işbirliği için her iki tarafın da birbirinden ne beklediğini bilmesi çok önemlidir. Etkili bir öğretmen-ebeveyn ortaklığı uygulamak, sabırlı bir yaklaşım ve organize bir planlama gerektirir. Örneğin, uzaya roket göndermek istiyorsak bir planımız, mühendislerimiz, bir sitemimiz olması gerekir ve bu kaynaklara sahipsek günün sonunda uçuşa hazır bir roketimiz olacak. İşbirliği aynıdır. Yeterli kaynak yoksa, sonuçlara ulaşmak daha zor olacaktır.

Bir çocuk hakkında en bilgili kişi ebeveynidir. Ebeveynler çocuğun hayat hikayesini ve öğrenme yöntemini daha iyi bilir, bu nedenle kapsayıcı okulları ebeveynleri öğrenmede ortak olarak görmelidir. Genellikle bu işbirliği fikir alışverişi şeklini alır. Şu anda veliler gönüllü olarak kapsayıcı eğitim sürecini kolaylaştırmaya çalışır ve bu faaliyetler evde devam edilir.

İlçe ve kırsal kesimdeki SİM çocukların velileri kimdir sorusuna cevap verecek olursak, bu tür bağlamlarda çocuk yetiştirmekten çoğu zaman ailelerdeki yetişkinlerin sorumlu olduğu ortaya çıkmaktadır. Örneğin, büyükanne ve büyükbabalar biyolojik ebeveynlerden daha iyi eğitimcilerdir. Çünkü ebeveynler aileyi geçindirmek için çalışmak zorunda kalıyor ve bu da zaman sıkıntısına yol açar. Bu nedenle geniş ailelerde sadece

ebeveynlerin değil, ailenin her üyesinin katılımı, kapsayıcı eğitimin gelişimini teşvik edebilir. Ayrıca, ebeveynler, çocuklarının işlevsel sınırlamalarını ve güçlü yanlarını bildiklerinden, SİM'li çocukların müfredata nasıl uyum sağlayabilecekleri konusunda yararlı tavsiyelerde bulunabilirler. Ebeveynlere bu konuda söz vererek, çocuklarının eğitim önceliklerini dikkate almak ve okulda öğrendikleri bilgi, beceri ve alışkanlıkları evde uygulamak mümkündür.

Devlet ve sivil toplum kuruluşları, kapsayıcı eğitimi desteklemeye aileleri ve halkı dahil etmek için stratejiler ve fırsatlar yaratmalıdır. Bu çalışmada aileler ve sosyal kuruluşlarla etkin bir ortaklık kurmanın yanı sıra diğer ülkelerin başarılı deneyimlerinden yararlanmak bize yardımcı olabilir. Bunun için aşağıdaki adımlar atılmalıdır:

- Kapsayıcı eğitim ve bu alanda personel gelişimi ile ilgilenen okulları belirlemek;
- Milli Eğitim Bakanlığı ve yerel yönetim organları ile ilişkiler ve ortaklıklar kurmak;
- Yeni bilgi ve deneyimleri sunmak için seminerler düzenlemek;
- İlgili okulların uygulamalarının geliştirilmesine, izlenmesine, desteklenmesine, değerlendirilmesine ve yaygınlaştırılmasına yardımcı olmak;
- Kapsayıcı eğitimi destekleyen projelerin hazırlanması konusunda eğitim yetkilileri ile ilişkiler kurmak.

Diğer bir konu ise, kapsayıcı eğitim talebini güçlendirmek için sivil toplum kuruluşlarıyla birlikte çalışmaktır. Bu kuruluşlar ailelere aşağıdaki desteği sağlayabilir:

- Hakları konusunda onları bilgilendirebilir. Devletin üstlendiği yükümlülükler, uluslararası hukuk, ulusal mevzuat ve yönetmelikler hakkında bilgi aktarabilir;
- Hangi hizmetlerin mevcut olduğu ve bu hizmetlerin nasıl kullanılacağı hakkında bilgi sağlayabilir;
- Hak ihlali durumunda sosyal medyanın doğru kullanımı hakkında bilgi verebilir.

Okul dışında da kapsayıcı eğitimi desteklemek önemlidir. Bedensel engelli çocuklar için her türlü koşulun hem okulda hem de evde öğretmenler ve veliler tarafından yaratılmasına sıklıkla tanık oluyoruz. Ancak, katılımı kolaylaştırmak için, SİM'li çocuklar hala boş zaman etkinliklerine davet edilmiyorlar, engelli olmayan yaşlılarının doğum günü partilerine ve ders dışı oyun ve yarışmalara katılmazlar veya daha az katılırlar. Dünyanın birçok ülkesinde “engelli” etiketini ortadan kaldırmak için okullarda ve halka açık etkinliklerde seminerler düzenlenilir.

Velilerden biri ile yaptığım konuşmada, sınıf öğretmenin veya sınıf arkadaşlarının doğum günü için kutlama sürecinin hazırlanmasında, akranlarıyla birlikte okul gazetesinin yayınlanmasına katılan çocukların çok motive olduklarını söylemişti (birine fotoğraf çekdirmek, birine tatlı hazırlamak vb.). Bu tür faaliyetler onları birbirlerine daha da bağlar. Başka bir veli bana çocukken engelli çocuklarla birlikte eğitim görmediğimizi, onlarla nasıl başa çıkacağımızı anlamadığımızı söyledi. Bu nedenle günümüzde SİM çocuklarla uğraşırken zorluklarla karşılaşmaktayız. Bu gibi durumlarda, çocuklarımızla ilişki kurma yeteneğimiz yoktur.

Elbette tüm bunlar kısa sürede eski haline getirilemez ve özel eğitime muhtaç çocuklarla çalışan meslektaşlar yavaş yavaş bu ilişkilere alışır. Bu çalışmanın büyük bir sabır ve azim gerektirdiğini anlamalıyız. Aynı zamanda, becerileri ortaya çıkaramayanların yetişkinler olduğunu da anlamalıyız.

SİM çocukların ebeveynleri arasındaki iletişimin de çok önemli bir faktör olduğunu belirtmeliyim. Yani birbirlerini anlayabilirlerse ve belirli konularda anlaşabilirlerse çocuklarının geleceğine dair korkularının üstesinden gelebilirler. Bu anlamda, bu ebeveynlerin kapsayıcı eğitime yönelik tutumları da değişecektir. Unutmayalım ki bedensel engelli çocuklar anne babalarından daha hızlı ve daha kolay sosyalleşir ve takıma uyum sağlar. Burada iki önemli faktör var:

1. Kabul edilmek – önce diğerini kabul ederseniz, kendinizi de kabul edersiniz ve sizi diğerlerinden farklı kılan şeyin ne olduğunu anlarsınız.

2. Katılım – hepimiz farklıyız: bazılarımız gözlük takıyor, bazılarımızın dilsiz biriyle konuşmak için braille alfabesi yok – bu bizim eksikliğimiz. Bu tür farklılıklar oldukça fazladır. Bazılarını kabul ediyoruz, bazılarını etmiyoruz. Bu farkı anlamak, paylaşmak ve yardımcı olmak insani görevimizdir.

Kapsayıcı eğitimin geliştirilmesine ebeveynlerin katılımının önemine bir başka örnek: Hollanda'da Down sendromlu çocukların ebeveynleri devletin eğitim politikasını şiddetle protesto ettiler ve sonuç olarak çocuklarını kapsamlı okullara kaydettirmeyi başardılar.

Toplumdaki mevcut engellerin ortadan kaldırılması için herkese eşit fırsatlar yaratılması, ayrımcılığın ortadan kaldırılması için ise aileden ve eğitim sisteminden başlamak gerekir.

Kapsayıcı eğitime yönelik bir okul kültürü oluşturulur ve aynı zamanda okul yönetimi, öğretmenler, psikologlar ve sürece dahil olan diğer çalışanların faaliyetleri için

uygun koşullar oluşturulursa, veliler itiraz ve önerileriyle bu sürece dahil olacaktır. Bunun sonucunda anne babalar giderek kapsayıcı hale gelecek, eğitimin önemini ve gerekliliğini anlayarak çocuklarının da bu eğitime katılımı için çalışacaklardır.

Kapsayıcı eğitim, herkesin eğitim hakkına sahip olduğunu belirten çok ciddi bir meydan okumadır. Bu eğitim, gelişen, değişebilen ve okul içinde aktif olan eğitim anlamına gelir. Kapsayıcı eğitimin çeşitli zorlukları vardır;

-Çocukların tutumu. Engelli çocuklar eğitime ne kadar erken katılırsa, eğitimleri (kapsayıcı) herkes için o kadar kolay olur ve çatışma o kadar az olur. Bu bağlamda, bu sürece uyum, yaşlı insanlar için nispeten karmaşıktır.

-Öğretmenlerin profesyonelliği. Öğretmenlerin mesleki hazırlık eksikliği, en önemlisi psikolojik hazırlıkları zayıftır.

Bakü Slayvan Üniversitesi ve diğer üniversitelerin bu alanda şimdiden adımlar atıyor olması iyi bir ilerlemedir. Bu üniversitelerde SİM çocuklarla iletişim becerileri ve çalışma alışkanlıkları ile ilgili kurslar düzenlenmektedir. Lisans ve yüksek lisans eğitimi alan öğrenciler ile dışarıdan ilgili kişiler katılır ve bu kişilere sertifikaları verilir.

Kapsayıcı eğitime odaklanan özel eğitim kursları düzenlense çok iyi olur. Bakü ve bölgelerden uzmanlar bu kurslara dahil edilmeli ve kapsayıcı eğitimin kapsamı genişletilmelidir.

Eğitimin birlikte yaşayabilecek bir nesil yetiştirmek gibi çok ciddi bir görevin eşiğinde olduğunu düşünüyorum. Kapsayıcı eğitim engelliler için değil, bizler, onlar ve onlarla birlikte herkes içindir.

Kaynakça

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in 2 Şubat 2022'de "Gençlik Günü" Forumunda yaptığı konuşma.

Tim Loreman, Joanne Deppeler, David Harvey- Kapsayıcı Eğitim-Sınıfta Çeşitliliği Desteklemek İçin Pratik Yönergeler, Bakü-2020.

Malaysian Online Journal of Educational Sciences- Teacher-parent collaboration for an inclusive classroom:success for every child, 2016

<https://www.researchgate.net> -The Heart of Inclusive Education is Collaboration (PDF)

<https://m.youtube.com> -What is inclusive education?

<https://blogs.unicef.org> -Inclusive education for children with disabilities- UNICEF connect

<https://www.unicef.org> -Inclusive Education / UNICEF Azerbaijan

<https://www.youtube.com>- Инклюзивное образование, МГППУ

<https://m.youtube.com> - Что такое инклюзивное образование.